

Paweł Majerski

Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie
Szkice o dwudziestowiecznej
kulturze literackiej regionów

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2016

Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie
Szkice o dwudziestowiecznej
kulturze literackiej regionów

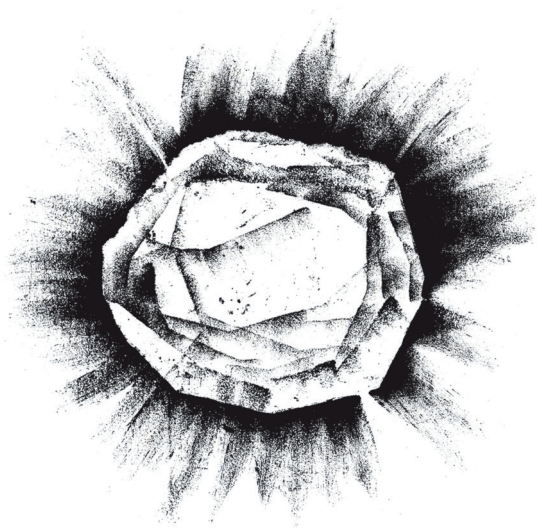
Dla Ali

NR 3439

Paweł Majerski

**Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie
Szkice o dwudziestowiecznej
kulturze literackiej regionów**

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2016

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Jerzy Smulski

Spis treści

Od Autora

7

CZĘŚĆ 1

„W poezji nie można powracać”.

Notatki o wierszach Lecha Piwowara

13

Milcząc w skowycie.

Wokół *Drzewa ciemności* Stanisława Wygodzkiego

29

Młody, idący... O Waławie Stacherskim

47

CZĘŚĆ 2

„Realista metafizyczny”.

O wierszach Stanisława Krawczyka

65

„Ze strzępów strzępy”.

O wierszu *Błądzą* Stanisława Krawczyka

78

„Podróż do przystani potrzebnych słów”.

Na marginesach wierszy Grzegorza Słobodnika

85

Wyobraźnia urealniona?

Kilka uwag o poezji „nowej i nowszej”

93

CZĘŚĆ 3

Legenda Zagłębia – reaktywacja?

113

Urodzeni sosnowiczanie.

O bohaterach zagłębiowskiej powieści Edwarda Kudelskiego

124

Poezja w Sosnowcu i o Sosnowcu

134

Przewodnik. O Włodzimierzu Wójciku

159

CZĘŚĆ 4

Górnośląski ruch literacki po 1989 roku

169

Misja i pasja. Uwagi o krytyce literackiej na Górnym Śląskim

186

Dwa rozdziały. O Pracowniach Życia Literackiego
na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim

201

Bibliografia (wybór)

209

Nota bibliograficzna

213

Indeks nazwisk

215

Summary

227

Zusammenfassung

229

Od Autora

We wprowadzeniu do tomu *Nowy regionalizm w badaniach literackich* Elżbieta Rybicka notowała:

Wstępne rozpoznanie sytuacji pozwala [...] mówić o nowym regionalizmie w badaniach literackich – nowość wynika przede wszystkim z zaakcentowania aktualnych parametrów wpływających na jego kształt, zarówno tych o charakterze politycznym, historycznym, społecznym, jak i tych, które odnoszą się do nowej świadomości badawczej po zwrocie kulturowym.¹

Owe „parametry” rzeczywiście wiążą się w ostatnich latach z wykorzystaniem rozmaitych narzędzi badawczych z wielu obszarów współczesnych dyscyplin humanistycznych (na przykład antropologii, geopoetyki, komparatystyki). Od pewnego czasu widać wyraźnie dążenie do odkrywania – czasami kosztem badawczego niespełnienia projektu, zabrnienia w ślepe uliczki rozmaitych subteorii – nowych możliwości opisu kultur regionów i regionów kultur. To wszystko ważne jest w poszukiwaniu znamion odrębności, specyfiki miejsca i czasu, trwałości i stref nieciągłości tradycji, a także dialogowych współbrzmień „ponad granicami”.

¹ E. RYBICKA: *Wprowadzenie*. W: *Nowy regionalizm w badaniach literackich. Badawczy rekonesans i zarys perspektyw*. Red. M. MIKOŁAJCZAK, E. RYBICKA. Kraków 2012, s. 26.

Oczywiście, obyśmy w tych rozpoznawczych wyprawach nie porzucili „minionego”, nie poddali się – by tak rzec – efektownemu prezentyzmowi, gubiącemu pamięć o bardziej lub mniej odległej przeszłości. Mam tu na myśli i kulturoznawcze projekty sprzed wielu lat, i minione opisy kultury literackiej będące dziś zbiorem fragmentów do uważnej rekonstrukcji, i archiwalia oczekująca na rzetelne, wymagające cierpliwości, ocalenia. We wspomnianej książce Zbigniew Chojnowski zauważył: „Literaturoznawstwo regionów ma szansę uzupełnienia historii literatury polskiej, jak i jej nowego oświecenia od jej początków do czasów najnowszych”². Całości nie ogarniemy, ale wyznaczymy punkty orientacyjne na mapie, podążając nie tylko głównymi traktami, ale też zarosniętymi ścieżkami naszej „trudnej” literatury współczesnej³.

Niniejsza książka składa się z kilku – takie było założenie – korespondujących ze sobą części, poświęconych kulturze literackiej Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, m.in. poetom, prozaikom, ruchowi wydawniczemu. Część pierwszą tworzą szkice o twórczości Lecha Piwowara, Stanisława Wygodzkiego i Wacława Stacherskiego. Tutaj – by krótko zasygnalizować podejmowaną problematykę i sposób tematycznego ujęcia – skierowałem uwagę na poetykę tekstu, także to, w jakiej mierze obecność w regionie (a przecież biografie prezentowanych twórców są świadectwem albo zakorzenienia, obecności „totalnej”, albo obecności chwilowej, „niepełnej”) wpływa na wyraz lokalnego patriotyzmu, tudzież gesty obywateli świata poszukujących swojego miejsca. By powtórzyć: w ujęciach

2 Z. CHOJNOWSKI: *Literaturoznawstwo regionów (w poszukiwaniu skutecznych perspektyw badawczych)*. W: *Nowy regionalizm...*, s. 28. W tym zdaniu autor odsyła nas zresztą do uwagi Jacka Kolbuszewskiego o roli regionalizmu w komponowaniu „całościowego obrazu dziejów dwudziestowiecznej literatury polskiej”.

3 W kontekście jednego z interesujących mnie regionów o „sposobach istnienia w utworach literackich konkretnej okolicy” instruktywnie pisała ostatnio Elżbieta DUTKA w swojej książce *Zapisywanie miejsca. Szkice o Śląsku w literaturze przełomu wieków XX i XXI*. Katowice 2011.

szczegółowych czy przeglądach panoramicznych uwzględniam nie tylko ściśle regionalne konteksty. Część druga, również poświęcona poetom, nie ma już „historycznego” wymiaru przedwojennej i wojennej obecności. „Śląsko-zagłębiowski” Stanisław Krawczyk, współtwórca Reduty 56 – Grzegorz Słobodnik, wybrani poeci „młodej generacji” – wszyscy oni pracowali nad dykcją obecni tutaj, lecz otwierający kolejne furtki umożliwiające wyglądanie „poza”. Część trzecia może być określona mianem sosnowieckiego rekonesansu. Jan Pierzchała, autor *Legendy Zagłębia*, przez lata mierzył się z najszerzej pojętą pamięcią zagłębiowskich miejsc. Edward Kudelski, pisząc powieść *Sosnowiec jest takim miastem jak Londyn, Paryż, Wiedeń...*, według swoich możliwości szkicował regionalną topografię, figurę losu ludzi stąd. Sylwetkowo przypomniana jest postać Włodzimierza Wójcika, autora m.in. *Spotkań zagłębiowskich* i *Zagłębiowskich impresji*, dokumentujących życiowe przywiązanie do miejsca urodzenia, powiedziałbym – niestrudzone „miejscopisanie”. Część czwarta zawiera przeglądy „dynamiczne”, ujęte w planie socjologii faktów literackich. Tu znajduje się tekst podsumowujący, w którym pojawiają się informacje o dwóch pracowniach Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach podejmujących badania nad życiem literackim Śląska i Zagłębia. Jednak to zamknięcie jest równocześnie swoistym otwarciem – zaproszeniem do debaty o perspektywach regionalistyki, strategiach badań, instytucjonalnej systematyzacji naukowych planów. Po prostu o potrzebach, możliwościach i konsekwencji w rozsądnym myśleniu o regionie.

Indeks nazwisk

A

Adam zob. Piwowar Adam
Adorno Theodor W. 180
Andrzejewski Jerzy 194
Anka, żona Stanisława
 Wygodzkiego 32
Antoniak Edyta 156
Antyporowicz Aleksander 49
Apollinaire Guillaume
 (właśc. Wilhelm Apollinaris
 Kostrowicki) 81, 83
Apostata zob. Apostata Julian
Apostata Julian 19
Araszkiewicz Jerzy 138,
Arystoteles 81
Augustyński Henryk 48
Autuchiewicz Stanisław 141

B

Bachelard Gaston 94
Baczyński Krzysztof Kamil 52, 62
Bahr Janina 125
Bajer Piotr 205
Bajorowicz Karol 155
Baliński Stanisław 159
Bańcer Stefania 16

Baranek Monika 171
Baranowska Małgorzata 94
Barański Marek 114, 126, 157, 212
Barański Paweł 155, 173
Bartelski Lesław Marian 42, 59, 75
Bartkiewicz Zygmunt 51
Bartonez Jan (pseud. Szary) 57
Bartoszyński Kazimierz 187
BASZ 62
Baudelaire Charles Pierre 156
Bąk Magdalena 198
Bense Max 180
Bereza Henryk 93
Bergerová Eva 65
Bernard Krystyna 30, 45, 212
Będkowski Ryszard 145, 148, 156
Bialik Chaim Nachman 148, 149
Biała Anna 138
Bieniasz Stanisław 182
Bieńkowski Zbigniew 24
Błoński Jan 98
Bock Jerzy 190
Boczkowska Magdalena 58, 65,
 80, 142, 147, 155, 204, 209, 210
Bogucka Teresa 146
Bonczar Renata 89

- Bonczyk Norbert 190
 Borkowska Grażyna 196
 Borkowska Krystyna 152
 Borowski Tadeusz 31–34, 44, 159
 Botticelli Sandro (właśc.
 Alessandro Filipepi) 98
 Brandstaetter Roman 45
 Bratny Roman (właśc. Roman
 Mularczyk) 191
 Breitner Irena 32
 Brémond Henri 50
 Brodzka Alina 148
 Broniewski Władysław 41, 42,
 120, 137, 138
 Brown George Mackay 178
 Brożek Ludwik 190
 Bruder Franziska 46
 Brudnicki Jan Zdzisław 147
 Brzeski Kazimierz 14
 Brzękowski Jan 16, 51, 108
 Brzoska Wojciech 103, 104, 155,
 173, 176, 209
 Brzozowski Stanisław 56, 186
 Bugajski Leszek 198
 Bujnicki Tadeusz 25, 42
 Bukko Aleksander 49, 50, 61, 140
 Bukowiecka Zofia 119
 Byszewski Władysław 117
- C**
- Cendrars Blaise (właśc. Frédéric
 Sauser) 81, 82
 Chefer Chaim 145
 Chojecka Ewa 202
 Chojnowski Zbigniew 8
 Choromański Michał 51
 Choynowski Piotr 51
 Cichla-Czarniawska
 Elżbieta 140, 156
- Ciepliński Czesław 120
 Ciesielczuk Jadwiga 141
 Ciesielczuk Stanisław 140, 141,
 Cieślak-Sokołowski Tomasz 16,
 209
 Ciszewski Stanisław 117
 Cudak Romuald 192
 Cygan Jacek 145, 148
 Cyra Adam 59
 Czachowska Jadwiga 25, 30
 Czachowski Adam 44
 Czajka-Stachowicz Izabela 145
 Czakański-Sporek Piotr 183
 Czapek zob. Čapek Karel
 Czaplinski Przemysław 170
 Czarnik Oskar Stanisław 44, 209
 Czarnowski Teofil 138
 Czarski Michał 24, 86, 134, 212
 Czechow Anton P. 17, 156
 Czechowicz Józef 17
 Czernik Stanisław 45
 Czeszek Jadwiga 203
 Czubala Dionizjusz 117, 127, 132
 Czubalowie Marianna i
 Dionizjusz 116, 209
 Czuchnowski Marian 49
- Č**
- Čwierk Konstanty 139, 140, 210
- Č**
- Čapek Karel 132
- D**
- Damrot Konstanty 191
 Daniłowski Gustaw 55, 57, 137,
 156, 203, 204, 210, 213
 Dante Alighieri 198
 Dawidek Gryglicka Małgorzata 149

Dąbrowska Maria 51
Derda Zbigniew Jerzy 152, 171
Descartes René (Kartezjusz) 82
Dobrowolski Tadeusz 138
Domiński Henryk 16
Dostojewski Fiodor M. 156
Drewnowski Tadeusz 31, 32
Drozdowski Bohdan 109
Drózd Stanisław 66, 149
Drzewucki Janusz 196
Duda January 145
Dulemba Włodzimierz 145, 147
Durski Jacek 150, 151, 152
Dutka Elżbieta 8, 209
Dybczak Krzysztof 30, 187
Dymowski Eligiusz
Dziadek Adam 156

E

Eile Stefan 191
Elin Mila 16, 209
Engels Fryderyk 44

F

Fajner zob. Chefer Chaim
Falda Beata 152
Famulska-Ciesielska Karolina 30
Fast Piotr 155
Fazan Mirosław 144, 189, 191, 193
Federowski Michał 117
Ficowski Jerzy 34
Fik Ignacy 49
Fik Marta 44, 209
Flaczyk Roman 57
Fokkema Douwe 198
Formanowicz Leon 202
Fox Dorota 205
Fox Marta 155, 179
Frajlich Anna 36, 45

Frania Arkadiusz 151
Frasik Józef Aleksander 18
Fryde Ludwik 186
Fuks Marian 148
Fusiarski Leszek 57

G

Gajcy Tadeusz 52
Gajewska Małgorzata 171
Galský Desider 191
Gałczyński Konstanty
 Ildefons 118
Gałuszka Krystian 152, 174
Gawliński Stanisław 46, 93
Gawroński Dominik 155
Gągorowski Jan 57
Gębołyś Zdzisław 139
Gibas Jarosław 183, 184
Gleizes Albert 83
Głębicka Ewa 144, 147
Głogowski Tomasz M. 116, 198,
 206, 214
Głowiński Michał 39, 94, 109,
 116, 210
Goetel Ferdynand 120
Golonka Jacek 171
Gombrowicz Witold 194
Gondek Elżbieta 138, 139, 142,
 203, 205, 209, 210
Gosiewski Jerzy 47, 48
Górdziałek Józef 123, 170
Grabowski Marek 83
Grajewska Krystyna 144
Grądział-Wójcik Joanna 153
Grochowiak Stanisław 96
Grodowska Iza 144
Gross Natan 32, 43, 40, 45, 210
Gruszecki Artur 119
Grygierczyk Mariusz 152

- Grynberg Henryk 34
 Grządziel Jerzy 142, 210
 Grzeniewski Ludwik Bohdan 43
 Gruszka-Zych Barbara 175
 Gutkowska Barbara 160
 Guzek Karol Franciszek 152
 Gwiazda Zdzisława 145
- H
- h.d. zob. Domiński Henryk
 Hałaś Marcin 152, 171, 199
 Hašek Jaroslav 192
 Hemingway Ernest Miller 130
 Heska-Kwaśniewicz Krystyna 61,
 62, 142, 193, 214
 Hierowski Zdzisław 144, 187–191,
 193
 Hoesick Ferdynand 126
 Horov Pavol 191
 Hutnikiewicz Artur 30, 207
- I
- Inka, córka Stanisława
 Wygodzkiego 32
 Irzykowski Karol 125, 186, 190
 Iwaszkiewicz Jarosław 43, 148
 Iwaszkiewicz Maria 43
 Izdebski Witold 180, 181
- J
- J.P.-Z zob. Zieliński Jan
 Jacob Max 81
 Jadwiga Andegaweńska 181
 Jan z Czarnolasu zob.
 Kochanowski Jan
 Jan, św. 60
 Janáček Josef 191
 Janaszek-Ivaničkova Halina
 132, 198
- Janke Zygmunt 57
 Jankowski Jerzy 25
 Jankowski S.M. 57
 Jaroń Jan N. 190
 Jarosz Adam zob. Jarosz Adam W.
 Jarosz Adam W. 30, 48, 49, 122,
 125, 126, 134, 138, 139, 201–203,
 205, 207, 210, 211
 Jarzębski Jerzy 170
 Jasiński Bruno (pierwotnie
 Wiktor Zysman) 14, 15, 23, 27,
 30, 44, 82
 Jaskółowa Ewa 141, 205
 Jastrun Mieczysław 45, 76, 82, 109
 Jastrzębiec-Kozłowski
 Czesław 155
 Jastrzębski Zdzisław 54, 61
 Jaworski Krzysztof 27
 Jaworski Stanisław 24, 26, 42, 210
 jd zob. Šajtar Drahomír
 Jesionowski Alfred 190
 Jędroś Piotr 171
 Jędrzejko Krzysztof 152
- K
- Kabat-Georgijewa Elwira 204
 Kaczmarczyk Michał 68, 136, 138,
 140, 210
 Kaden-Bandrowski Juliusz 119
 Kafka Franz 183, 184
 Kaliński Leszek 144
 Kaliski Bartosz 39, 210
 Kantor-Mirski Marian 117, 127
 Kantyka Jan 48
 Kapala Zbigniew 58
 Kartezjusz zob. Descartes René
 Kasztelowicz Stanisław 190, 191
 Kazimierz III Wielki 117
 Kądziała Paweł 43

- Kątski Marcin 55
 Kęder Cezary Konrad 174, 176,
 183, 193, 194, 198
 Kijonka Tadeusz 171, 176, 192, 193
 Kisiel Marian 24, 25, 45, 59, 65,
 68, 75, 80, 81, 86, 87, 116, 122,
 126, 134, 137, 143, 152–154, 155–
 157, 160–162, 171, 174, 175, 177,
 182, 187, 194, 195–198, 201, 202,
 204–207, 209–214
 Kisielowa Joanna 160
 Klejnocki Jarosław 96
 Kłak Tadeusz 13, 18, 19, 21, 23, 25,
 27, 136, 137, 140, 141, 193, 210, 211
 Kłoniecki Edward 138, 139
 Kłosinski Krzysztof 157, 193, 205,
 210
 Kłosińska Krystyna 154
 Kobiela Ludwik 190
 Koch Gabriel 152
 Kochanowski Jan (Jan
 z Czarnolasu) 35
 Kolarz Aleksandra 204
 Kolberg Oskar 117
 Kolbuszewski Jacek 8
 Konieczny Andrzej 156
 Konieczny Marian 137
 Koniusz Janusz 145, 146, 156
 Konopacki Leszek 94
 Konopnicka Maria 119
 Kopaliński Władysław (właśc. Jan
 Stefczyk) 116
 Koperski Jerzy (Jerzy Leszin-
 Koperski) 27
 Kornhauser Julian 196
 Korzeniewska Ewa 30
 Korzeńska Zofia 156
 Kosińska Kazimiera zob.
 Warneńska Monika
 Kosowska Ewa 157
 Kossak-Szczucka Zofia 189
 Kostkiewiczowa Teresa 116
 Koszyc Maria 142
 Kościuszko Tadeusz 143
 Kowalska Anka 145, 146
 Kownacki Hipolit 119
 Koyš Pavel 192
 Kozicka Dorota 16, 209
 Kozłowski Czesław 139, 155
 Krajewski Witalis 49, 50
 Krasnodębski Jan Paweł 178, 181
 Krasuski Krzysztof 193, 194
 Krawczyk Stanisław 9, 65–84,
 120, 156, 177, 189, 209, 210, 212,
 213
 Kremza Arkadiusz 172
 Kridl Manfred 187
 Krommenau Jerzy 47, 48
 Kruczkowski Leon 27, 44, 49,
 119, 120, 136, 137, 159
 Kryszak Janusz 15
 Krzemień-Ojak Krystyna 180
 Krzysztofczyk Jan 120
 Krzyżanowski Julian 119
 Kucharski Jan Edward 143
 Kuczok Wojciech 172, 173, 176
 Kudelski Edward 9, 124–128, 130,
 132, 133, 138, 210, 214
 Kudelski Zdzisław 30
 Kudliński Tadeusz 49
 Kuglin Jan 59
 Kulik-Jęsiec Agnieszka 86
 Kulka Jan 144
 Kuncewiczowa Maria 159
 Kurek Jalu (właśc. Franciszek
 Kurek) 17, 51, 56
 Kusiak Adam (pseud.
 Mosquito) 155

Kuśniewicz Andrzej 45
Kwiatkowski Jerzy 21, 109, 186

L

Lam Andrzej 30, 207
Lech zob. Piwowar Lech
Lechoń Jan (właśc. Leszek Serafinowicz) 159
Lee Stephen Richard 16, 42
Lekszycki Paweł 103, 104, 173, 174, 176, 210
Lempert Wolfgang 47–49
Lenartowicz Teofil 119
Leszin-Koperski Jerzy zob. Koperski Jerzy
Leśmian Bolesław (właśc. Bolesław Lesman) 75, 88
Lewandowski Jan Franciszek 57
Lichodziejewska Feliksa 42, 138
Lichy Saša 191
Ligeza Wojciech 35
Ligoń Jan 181, 191
Linert Andrzej 144
Lompa Józef 117, 119
Lorenc Dorota 203
Löw Ryszard 45
Lubas Regina 16, 18, 27, 51, 61, 211
Lubaś Władysław 202
Lubosz Bolesław 61, 121, 183, 192
Luter Marcin 73
Łastik Salomon 148
Łaszowski Alfred 16
Łączkowski Zdzisław Tadeusz 156
Łempicki Zygmunt 187
Łęcki Krzysztof 181
Łobzowski August 119
Łokas Helena 202
Łubowicz Elżbieta 149

Ł

Łukasiński Walerian 48
Łuszczykiewicz Piotr 96

M

Macha Joanna 89
Machnik-Skwara Anita 171
Maciąg Włodzimierz 109
Majakowski Włodzimierz 82
Majchrowski Witold 47–51
Majchrzycki Zygmunt 49, 210
Majerski Paweł (P.M.) 15, 24, 25, 30, 33, 48, 50, 65, 68, 74, 78, 80, 81, 83, 85, 86, 122, 125, 126, 134, 135, 137, 142, 143, 155, 156, 160, 171, 189, 193, 198, 201, 202, 204, 205, 207, 209, 210–214
Majzel Bartłomiej 106–108, 172, 173, 210
Makowiecki Andrzej Z. 118
Makowska Jadwiga 48
Maliszewski Karol 196
Mallarmé Stéphane 50
Marcinkowa Janina 117
Marcinów Zdzisław 160, 210
Markiewicz Henryk 187
Marx Jan 140
Maślacz Antoni 115, 119, 120, 136
Matusz Sławomir 152, 154, 156, 174, 175
Matuszewski Ryszard 43
Max zob. Świerczyna Bernard
Melecki Maciej 100–103, 172, 211
Metzinger Jean 83
Michalski Hieronim 15
Michał Anioł (właśc. Michelangiolo di Ludovico Buonarroti Simoni) 60
Miciński Bolesław 186

Mickiewicz Adam 137
Micur Danuta 25, 211
Miczulski Stanisław 202
Mikołajczak Małgorzata 7
Mikołajewski Jarosław 95–97, 211
Mikrut Izabela 204, 209
Milewski Zbigniew 145
Miłaszewski Stanisław 94
Mitzner Piotr 27
Młynarczyk Katarzyna 179
Monroe Marilyn (właśc. Norma Jean Baker) 180
Morcinek Gustaw 49, 59, 60, 62, 144, 191
Morcinek-Cudak Barbara 214
Mosquito zob. Kusiak Adam
Musiał Władysław 139
Musioł Paweł 190

N

Nałkowska Zofia 159, 160, 163
Nawrocki Witold 115, 144, 189, 191
Netz Feliks 170, 181, 182, 192
Nęcka Agnieszka 174, 176, 189, 204, 205
Niekrasz Juliusz 57
Niemojewski Andrzej 119, 120, 123, 135, 136
Norwid Cyprian Kamil 96
Nowacki Dariusz 170, 194, 195, 197, 199, 200
„Nowina” zob. Stacherski Waclaw
Nowak Zbigniew Jerzy
Nowara Lesław
Nowicki Bogdan
Nowina-Stacherski Waclaw zob. Stacherski Waclaw
Nycz Ryszard 196

O

Obrzud Zdzisław 191
Ociecek Renarda 202
Ogrodziński Wincenty 190
Okopień-Sławińska Aleksandra 116
Olejniczak Józef 197, 198
Oleksiak Elżbieta 48, 125
Olszański Grzegorz 172
Olszewski Kazimierz 115
Opacki Ireneusz 193
Opalski Józef 86

P

P.M. zob. Majerski Paweł
Paliwoda Alicja 58, 142, 209
Pańta Andrzej 179
Parma Ewa 171
Paszek Jerzy 136, 137, 142, 193, 205, 210
Pauksza Eugeniusz 191
Pawelec Dariusz 170, 194
Paźniewski Włodzimierz 180, 183, 193
Picasso Pablo (właśc. Pablo Ruiz Blasco) 74
Piechała Marian 15
Pierzchała Jan 9, 25, 48, 49, 51, 55, 59, 60, 61, 68, 114–123, 132, 135, 139, 142–144, 156, 192, 204, 211, 214
Pieszczachowicz Jan 194
Pietrzak Włodzimierz 186
Piłsudski Józef 122, 123, 159
Piotrowiak Jan 141
Piskor Stanisław 193, 198
Piwowar Adam 211
Piwowar Lech 8, 13–21, 23–28, 120, 209–213

- Piwowarowie, rodzina 25, 211
 Plater Emilia 146, 157, 171
 Płatek Piotr 58, 62
 Podgórnica Marta 172, 173
 Podleśny Robert 139
 Podoska Teresa 42
 Podsiadło Jacek 152
 Pol Wincenty 119
 Poleski Michał zob. Federowski
 Michał
 Polewka Adam 49
 Pollak Seweryn 43, 82
 Polok Mirosław 171
 Prejs Bogdan 152, 171
 Promiński Marian 186
 Prus Bolesław (właśc. Aleksander
 Głowacki) 48, 62
 Przemsza-Zieliński Jan zob.
 Zieliński Jan
 Przedziecki Jerzy 156
 Przyboś Julian 14, 15, 16, 20, 21,
 23, 33, 45, 51, 83, 136, 189
 Przybyszewski Stanisław 118
 Ptaszyńska Jolanta (pseud. Jola
 Trela) 175
 Pytasz Marek 36, 193
- R
- Racinowska Ludmiła 62
 Ratoń Kazimierz 145–147
 Rechowicz Henryk 122, 132
 Remarque Erich Maria (właśc.
 Erich Paul Remark) 130
 Reverdy Pierre 81
 Reymont Władysław Stanisław
 (właśc. Stanisław Władysław
 Rejment) 119
 Rimbaud Jean Arthur 20
 Rogoziński Julian 82
- Rokosz Beata 171
 Romanowiczowa Zofia 159–161
 Rott Dariusz 205
 Rożdzieński Walenty 119, 202
 Różanowicz Andrzej 62
 Różewicz Tadeusz 159, 160, 162,
 195, 198
 Rubcow Nikołaj M. 155
 Rudnicki Adolf 56, 130
 Ruta Przemysław 136
 Rybicka Elżbieta 7, 15
 Rychter Zygmunt 138, 139
 Rydzewska Nina 15
 Rzemieniecki Karol 143
- S
- Sandauer Artur 148, 186
 Sarna Paweł 103, 123, 143, 173,
 176, 205, 211
 Sartre Jean-Paul 94
 Sarzyński Piotr 30
 Sauerland Karol 180
 Sebyła Władysław 140, 141
 Shakespeare William 156
 Siemiginowski Antoni 57
 Sierny Tadeusz 177, 182
 Sikora Grzegorz 152
 Sitkowska Anna 48, 58, 59, 62
 Siwczyk Krzysztof 100–102, 172,
 173, 211
 Skręt Rościsław 21
 Skutnik Franciszek 119
 Sławek Tadeusz 155, 178, 180, 193,
 202
 Sławiński Janusz 116, 187
 Słobodnik Grzegorz 9, 85–92,
 144, 145, 177, 211, 213
 Słobodnik Włodzimierz 82
 Słonimski Antoni 159

Słowacki Juliusz 180
Słucki Arnold 148
Sobczyńska Krystyna 117
Socha Irena 49, 203, 211
Sokołowska Janina Barbara 68
Sporoń Michał 198, 206
Stacherska Bogumiła 48, 58, 59
Stacherski Waław (pseud.
Nowina, Uważny) 8, 47, 48–62,
120, 142, 209, 211, 213
Staff Leopold 19, 156, 159, 160, 162
Staff Ludwik Maria 94
Stala Marian 98
Stalin Józef (właśc.
Józef Wissarionowicz
Dżugaszwili) 27, 42
Stankowska Agata 109, 211
Starobinski Jean 94
Starościk Włodzimierz 25, 212
Staszic Stanisław 49, 51
Stern Anatol 14, 15, 22, 43, 66,
67, 82
Stępień Marian 16, 18, 42, 193
Stroiński Leon Zdzisław zob.
Stroiński Zdzisław
Stroiński (Leon) Zdzisław 75
Strządała Jan 178, 179
Suchanek Jerzy 152, 153, 156
Szablowska-Zaremba
Monika 34, 211
Szałagan Alicja 25, 30
Szaruga Leszek (właśc. Leszek
Wirpsza) 196
Szary-Bartonez Jan zob. Bartonez
Jan
Szawerna-Dyrszka Anna 35
Szcawiński Maciej M. 171, 194
Szczęsny Aleksander 94
Szczygieł Bogdan 156

Szekspir William zob.
Shakespeare William
Szelburg-Zarembina Ewa 51
Szewczyk Wilhelm 16, 48, 144,
179, 192
Szewczyka Grażyna Barbara 205
Szlosarek Artur 98–100, 105, 211
Szopa Edward 181
Szuba Andrzej 68, 154, 155, 178,
193
Szymanowski Karol 86
Szymańska Adriana 75
Szyborska Wisława 45
Szymutko Stefan 194, 197

Ś

Ślepowron-Byrska Renata 68
Śmiałek Małgorzata 48
Śpiewak Jan 23, 24, 26, 27
Świerczyzna Bernard 59

Š

Šajtar Drahomír 68

T

Taczanowski Stanisław 30
Tatarkiewicz Władysław 94
Telatycki Adam 51
Tkaczyszyn-Dycki Eugeniusz 105
Tokarz Bożena 192, 193, 198
Tołstoj Lew N. 156
Torbus Andrzej Krzysztof 145, 147
Torbus Waław 25
Tramer Maciej 35, 198
Trela Jola zob. Ptaszyńska Jolanta
Troczyński Konstanty 186
Trznadel Jacek 75
Tutaj Ewa 160
Tuwim Julian 15, 45, 49, 51, 52, 94

Tuziak Andrzej 176, 184
Twardoń Ryszard 153, 174

U

Ujejski Kornel 119
Uniłowski Krzysztof 170, 183,
194–196, 198
Uniłowski Zbigniew 56, 130
Urgacz Tadeusz 120, 145, 156
Ursyn-Niemcewicz Julian 119
„Uważny” zob. Stacherski
Wacław

W

Waczków Józef 191
Waksmański Jerzy 156
Walczak Jan 121, 125, 138, 209
Walinowska E. zob. Zieliński Jan
Walter-Janke Zygmunt zob. Janke
Zygmunt
Wańkowicz Melchior 149
Warneńska Monika (właśc.
Kazimiera Jelonkiewicz) 25,
136–138, 143, 156, 212
Wasylewski Stanisław 191
Waśkiewicz Andrzej
Krzysztof 14, 26, 27, 66
Waśniewski Jan 120
Wat Aleksander (właśc.
Aleksander Chwat) 14, 45
Wążyk Adam 81, 82
Werner Andrzej 31
Węgrzyniakowa Anna 177
Wieczorek Feliks 55
Wierzyński Kazimierz 15, 22, 159
Wilczek Piotr 152, 175, 194, 197
Wilczek Stanisław 49, 115, 210
Wilkoń Aleksander 93, 150, 214
Winter Krzysztof 190

Witkacy zob. Witkiewicz
Stanisław Ignacy
Witkiewicz Stanisław Ignacy
(Witkacy) 93, 118
Wittlin Józef 56, 130, 159
Władysław I Łokietek 117
Włosek Czesław 145
Wolicki Stanisław 139
Wolski Jan 58, 142, 209
Woźniak Jerzy Lucjan 150, 151, 156
Woźniakowski Krzysztof 42, 44
Wójcik Mirosław 142, 143
Wójcik Włodzimierz 9, 24, 35,
36, 86, 115, 134, 137, 156, 159,
160–163, 165, 193, 205, 207, 210,
212, 214
Wygodzki Stanisław (Jehoszua,
Szaja) 8, 29–46, 120, 137, 138,
210–213
Wyka Kazimierz 33, 83, 186
Wyspiański Stanisław 48, 142
Wyszacki Leszek 142

Z

Zabierowski Stefan 193
Zaczkowski Piotr 152
Zaczyk Eugeniusz 181
Zagórski Jerzy 45
Zalec Stefan 51
Zamoyski Karol 56
Zapolska Gabriela 119
Zawada Andrzej 196
Zawadzka Ewa 89
Zegadłowicz Emil 49, 142, 143,
189, 210
Zieliński Jan (Jan Przemsza-
Zieliński) 30, 59, 113, 114, 125,
144, 145, 156
Zieliński Władysław 48

Ziamba Jan 115
Ziemny Aleksander (ur.
Keiner) 149
Zimand Roman 119
Zych Stanisław 142
Zyman Edward 171

Ż
Żeleński Tadeusz, pseud.
Boy 119, 186
Żeromski Stefan 119, 191
Żmij Danuta 115
Żurek Sławomir J. 30, 34, 45, 211

Paweł Majerski

Upper Silesia and the Dąbrowa Basin

Essays on the 20th-century Literary Culture of the Regions

S U M M A R Y

The monograph is comprised of four interrelated parts devoted to the literary culture of Upper Silesia and the Dąbrowa Basin, including poets, prose writers and publishing industry. In the first part, the author touches upon the oeuvre of Lech Piwowar, Stanisław Wygodzki and Waław Stacherski. Both in these as well as the following essays, the author focuses first and foremost on the poetics of the poems and the question of how much the extent to which the writers in question resided in the region (their biographies testify to their roots in small communities or “temporary” residence) influences the manifestations of local patriotism as well as the manifestations of the need to step outside of the local framework. Thus, both specific and general overviews go beyond the strictly regional context. The second part, also devoted to poetry, lacks the “historical” dimension of pre-war and wartime presence of the writers. Stanisław Krawczyk, who existed and created on the border between Upper Silesia and the Dąbrowa Basin, Grzegorz Słobodnik, who was the co-founder of Reduta 56, as well as other poets of the “younger generations” (e.g. Bartłomiej Majzel, Paweł Lekszycki, Wojciech Brzoska) at the same time emphasized their place in the region and attempted to gain popularity beyond Upper Silesia and the Dąbrowa Basin. The third part of the monograph can be described as a Sosnowiec reconnaissance. Jan Pierzchała, the author of *Legenda Zagłębia* (“The Legend of the Dąbrowa Basin”) for years engaged with the general collective memory of local places. Edward Kudelski, writing his novel *Sosnowiec jest takim miastem jak Londyn, Paryż, Wiedeń...* (“Sosnowiec is a City Just Like London, Paris, Vienna...”), attempted to sketch out the local topography and painted the fates of the inhabitants of the Dąbrowa Basin. Moreover, in this part, the author recalls the figure of Włodzimerz Wójcik, the author of *Spotkania Zagłębiowskie* (“Meetings in the Dąbrowa Basin”) and *Zagłębiowskie impresje* (“Impressions of the Dąbrowa Basin”), which documented his life-long attachment to

the place of his birth. Part four constitutes a “dynamic” overview from the perspective of sociology of literature. This part of the monographs includes also a summary essay, which contains information concerning two departments at the University of Silesia in Katowice which conduct research into the literary life of Upper Silesia and the Dąbrowa Basin. This conclusion, however, constitutes at the same time an introduction of sorts – an invitation to a debate concerning the prospects of regional studies, strategy of research, and institutional systematization of research plans.

Paweł Majerski

Oberschlesien und Zagłębie Dąbrowskie (Dombrowaer Kohlenbecken)

Beiträge zu literarischer Kultur der beiden Regionen im 20. Jh.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Buch besteht aus vier miteinander in Einklang stehenden Teilen, die der literarischen Kultur des Oberschlesiens und des Zagłębie Dąbrowskie-Gebiets, u.a.: den Dichtern, Prosaikern und dem Verlagswesen gewidmet sind. Den ersten Teil bilden Beiträge zum Werk der Schriftsteller: Lech Piwowar, Stanisław Wygodzki und Waław Stacherski. In dem und in anderen Texten befasst sich der Verfasser mit der Poetik der Werke und mit der Frage, inwieweit die Präsenz der Schriftsteller in der Region (die Biografien der Schöpfer bestätigen ihre Verwurzelung in kleiner Heimat oder ihren „zeitweiligen“ Aufenthalt dort) ihre Manifestation, den Lokalpatriotismus zu äußern und den Bedarf außerhalb der Region zu leben, beeinflussen. In groben Zügen und sehr detailliert werden nicht nur strikte regionale Kontexte dargestellt. Der zweite auch den Dichtern gewidmete Teil handelt schon nicht mehr vom „historischen“ Ausmaß deren schöpferischen Tätigkeit in der Vorkriegs- und Kriegszeit. Der sowohl mit Oberschlesien als auch mit Zagłębie Dąbrowskie verbundene Stanisław Krawczyk, Mitbegründer der Organisation Reduta 56 – Grzegorz Słobodnik, ausgewählte Dichter der „jüngeren Generationen“ (u.a.: Bartłomiej Majzel, Paweł Lekszycki, Wojciech Brzoska) – bemühten sich, ihre Verwurzelung in der Region hervorzuheben auch im gesamtpolnischen Umlauf in Erscheinung zu treten. Der dritte Teil darf als eine Erkundung über Sosnowiec gelten. Jan Pierzchała, Urheber des Werkes *Legenda Zagłębia* („Die Legende von Zagłębie“) befasste sich jahrelang mit dem Gedenken an bestimmte Orte in Sosnowiec. In seinem Roman *Sosnowiec jest takim miastem jak Londyn, Paryż, Wiedeń...* („Sosnowiec ist die gleiche Stadt wie London, Paris, Wien...“) schilderte Edward Kudelski die regionale Topografie und das Leben der in Zagłębie Dąbrowskie wohnenden Einwohner. In dem Teil wird Włodzimierz Wójcik in Erinnerung gebracht, dessen Werke: *Spotkania Zagłębiowskie* („Treffen in Zagłębie“) und *Zagłębiowskie impresje* („Impressionen von Zagłębie“) die Bindung an den

Geburtsort dokumentieren. Der vierte Teil beinhaltet einen „dynamischen“ Überblick über soziologisch betrachtete literarische Fakten. Hier findet man auch ein Resümee mit den Informationen über zwei Forschungsinstitute der Schlesischen Universität in Katowice, die das literarische Leben auf dem Gebiet des Oberschlesiens und des Dombrowaer Kohlenbeckens erforschen. Das Resümee ist aber zugleich eine gewisse Eröffnung, eine Einladung zur Diskussion über Perspektiven der Regionalkunde, über Forschungsstrategien und institutionelle Systematisierung der wissenschaftlichen Pläne.

Redakcja: Anna U. Piłśniak
Projekt okładki, stron tytułowych i działowych:
Anna Krasnodębska-Okręglika
Redakcja techniczna: Małgorzata Pleśniar
Korekta: Anna Zaczkowska
Łamanie: Marek Zagniński

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-733-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-734-0
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 13,5. Ark. wyd. 13,0.
Papier offset. kl. III. 90 g Cena 22 zł (+VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Paweł Majerski ur. 30 grudnia 1968 roku w Będzinie, mieszka w Dąbrowie Górniczej. Historyk literatury, krytyk literacki. Adiunkt w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W latach 2002–2005 wicedyrektor Instytutu, 2003–2013 kierownik Pracowni Życia Literackiego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim, 1999–2003 sekretarz Zarządu Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Katowicach. Opublikował książki: *Jerzy Jankowski* (1994), *Układy sprawdzeń. W kręgu Nowej Fali* (1997), *Anarchia i formuły. Problemy twórczości poetyckiej Anatola Sterna* (2001), *Odmiany awangardy* (2001), *Hybrydy. O „młodej poezji” z lat sześćdziesiątych* (2011).

Książka składa się z czterech korespondujących z sobą części, poświęconych kulturze literackiej Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, poetom (m.in. Lech Piwowar, Stanisław Wygodzki, Waław Stacherski), prozaikom (Edward Kudelski), górnośląskiemu ruchowi wydawniczemu ostatniej dekady minionego wieku. Autora interesuje poetyka tekstów, także to, w jakiej mierze obecność w regionie – wszak biografie prezentowanych twórców są świadectwem albo zakorzenienia, obecności „totalnej”, albo obecności chwilowej, „niepełnej” – wpływa na wyraz artystyczny lokalnego patriotyzmu, a także gesty obywateli świata poszukujących swojego miejsca.

Więcej o książce

CENA 22 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-734-0

Paweł Majerski

Górny Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie

Szkice o dwudziestowiecznej kulturze literackiej regionów.

